

Nye (tolv-) toner...

For en del år siden var der i bladet her en - efter min mening god - tradition for at viderebringe erfaringer med konkrete undervisningsforløb. I en tid hvor studiekredsiden synes på vej ind igen, vil jeg gerne opfordre til en genindførelse af traditionen. Som relativt ny lærer synes jeg i alt fald, at inspiration fra andre (erfarne som mindre erfarne) kolleger er fantastisk motiverende i den daglige undervisning.

Jeg vil således gerne her berette om et af de sjoveste og på mange måder mest pædagogisk (og på mange måder også fagligt) givtige 1.g forløb, jeg har prøvet. Forløbet kan såmænd sagtens anvendes som kreativt forløb i en 2. mus, vil jeg mene, men har her været anvendt som kreativ optakt til en musikhistorie gennemgang af ekspressionistisk (herunder tolv-tone-) musik. Det strækker sig typisk over 34 lektioner, men tidsforbrug har det jo med at variere.

Som første trin får eleverne udleveret et arbejdsark (eks. 1). Eleverne bliver på skift bedt om at nævne tallene mellem 1 og 12 i vilkårlig rækkefølge, hvorefter de på arbejdsarket skal nedskrive den kromatiske skala i den nye rækkefølge, og hermed er originalrækken blevet til.

Næste trin er øvelse 1, der går ud på at rytmisere den valgte række. Af nemhedshensyn får eleverne kun valget mellem hel-, halv-, og fjerdedelsnoder. Eleverne vælger igen på skift, og alle skriver ned fra tavlen.

Efter en kort snak om kanonprincippet skal eleverne så i par hjælpe hinanden med at nedskrive en andenstemme til den nu fremkomne melodi. Andenstemmen er ganske enkelt melodistemmen forskudt een takt for at opnå en polyfon effekt. Eleverne har nu lavet deres *opus 1*, som herefter forespilles, oftest med mange rynkede bryn i kølvandet.

I øvelse 2 skal eleverne efter en kort forklaring - igen i par - nedskrive deres originalrække som *krebs*. Denne variation er valgt fordi den er langt den enkleste at overskue for de jo oftest ikke super node stærke 1.g'ere.

I øvelse 3 kombinerer dernæst de kompositoriske elementer, eleverne er nået frem til: deres kommende *opus 2* skal som angivet følge en simpel ABA form, hvor melodien i A er lig 1.-stemmen i *opus 1*, og melodien i B til gengæld 1.-stemmen som *krebs*. Dette udføres først.

Andenstemmen til *opus 2* er ganske enkelt elevernes originalrække rytmiseret konsekvent som halvnoder i A-delen og som fjerdedele i B-delen. Denne del af øvelsen kan - hvis man har mod på det - laves som hjemmearbejde. 1.g eleverne tager vel ingen skade af også at skrive lidt i musik, især hvis det ikke involverer rettelser for læreren.

Hermed skulle elevernes *opus 2* være færdiggjort (eks. 2), og nu følger den mere gruppearbejdsorienterede (heftigt ord..) del. Arbejdsark nummer to (eks. 3) uddeles, og eleverne inddeles i 3 grupper. Arbejdet følger nu anvisningen nederst på **arket**. Hvor længe dette tager afhænger naturligvis først og fremmest af elevernes arbejdsmoral og deres nodeskrivningsevner, men jeg sørger i alt fald for at der i hver gruppe såvidt muligt er minimum een elev med godt nodekendskab. De eneste nye parametre, eleverne nu kan anvende, er dels alle nodeværdier inklusive pauser, og dels tonegentagelser (eventuelt gentagelser af tonegrupper).

Efter endt arbejde skulle gerne foreligge *et opus 3a*, *opus 3b*, samt et *opus 3c*, som alle renskrives og samles i et lille nodehæfte til eleverne; alle kompositioner forskellige, men dog beslægtede, og som regel ganske bizarre i deres anvendelse af dynamik og motivisk arbejde (eks. 4). Men de har een stof fordel: de er elevernes eget arbejde, og når eleverne efterfølgende bliver præsenteret for Schönberg & Co. i forskellige afskygninger, så er affiniteten i tonesproget i alt fald ikke til at tage fejl af, og om end eleverne sjældent opfatter deres egne kompositioner som æstetiske pragtstykker, så er en vis forbavset stolthed nu ikke til at skjule.

Man kan så spørge sig selv hvad formålet med alt dette skuffle være ud over at få x antal timer til at forløbe uden optøjer og tumult. Svaret ligger naturligvis dels i processen og produktet, det i fæl-

lesskab at nå frem til et eller andet konkret resultat, hvor mystisk det end måtte fremtøne, men nok så væsentligt - set fra lærerside - i projektets sidegevinst: eleverne får anvendt mange sider af nodesystemet aktivt. Samtidig er det min opfattelse, at de efterfølgende har en helt anden interesse i og forståelse for hele den musikhistoriske side af sagen end jeg oplever i andre sammenhænge, og det musikkens tonesprog til trods. Og netop tolvtonemusikken egner sig jo i sin rigide og regelbundne grundform mægtig godt, hvis man ikke har nogen forudsætninger for at komponere. Man skal blot ikke foregøgle eleverne at det de har udført er hele sandheden om tolvtoneteknikken, men det lever de som regel også glimrende med.

Sluttelig skal blot omtales fjereren i hatten, som til gengæld er ganske vigtig: har man på skolen et par instrumentalt begavede elever (og det har de fleste skoler vel), så kan de med fordel indkaldes til at lave en Uropførelse (sågar indspilning) af elevernes værker. Det bibringer musikken et væsentligt niere autoriseret præg, end når læreren for 117. gang sidder og forsøger sig ved det evindelige klaviatur.

Eleverne finder oftest - mærkeligt nok, vil nogle måske mene - projektet ganske morsomt. Første gang jeg forsøgte mig med projektet blev en talentfuld og accordeonspillende elev faktisk så begejstret, at han gik hjem og omarbejdede *opus 1* til en lied-inspireret sang med tekst af en poetisk orienteret fælle. Og nok er det svært at synge (det lykkedes at finde een der kunne og ville), men det er faktisk ikke dårligt skruet sammen, hvis man er til den slags.

Thomas Lynnerup Jakobsen, Nørre Gymnasium

Eksempel 2

1. C "TANKER/KANON" (OPUS 1)

$\text{♩} = 75$

1. C "SPEJLING" (OPUS 2)

$\text{♩} = 70$

(A) ORIGINAL/RYKKE

FINE (B) (KREBS)

mit. D.C. al FINE

Eksempel 3

KOMPONISTER: »

» OPUS 3

♩ = 60

I ovenstående er 2.-stemmen bygget op over en tolvtonerække, men på en mere akkordisk måde end I har set før. Jeres del af kompositionen bliver nu at...

- 1) udløde rækken (skriv den op på nedenstående nodesystem)
- 2) lave en melodistemme
- 3) anføre dynamikbetegnelser (pp, p, f, ff) i de tre første systemer (a la fjerde system)
- 4) finde en titel til opusset.

Eksempel 4

KOMPONISTER: MADS, JENNY, STINA, SANIKA, JEAN, RIKKE L.
26/4 REBECCA, STINE, PIA

OPUS. 3a
1993

HARD TO HANDLE

$\text{♩} = 160$
PRESTO FURIOSO

1. $\text{♩} = 160$
PRESTO FURIOSO

2. *ff*

1. *rit.* \rightarrow *mf* *atempo p dolce*

2. *rit.* \rightarrow *atempo ff* *att. furioso*

1. $\text{♩} = 100$
maestoso *accelerando*

2. *mf* *pp* *ff*